

CZŁOWIEK-RODZINA-PRAWO

W tym numerze:

Martyna Seroka Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości do spraw Konstytucyjnych Praw Rodziny	3	Martyna Seroka Proxy of the Minister of Justice for the Consti- tutional Rights of the Family	4
Sylvia Lisowska Asystent rodziny – próba zdefiniowania pojęcia na tle obowiązujących przepisów prawa	5-9	Sylvia Lisowska Family assistant - attempt to define the notion according to effective laws and regulations	10
Marta Greszata - Telusiewicz Pojęcie, sposoby i rodzaje zawiązania sporu; udział stron w ustalaniu formuły sporu; instan- cja sporu; postępowanie dowodowe – podsta- wowe pojęcia; rodzaje dowodów; cele etapu do- wodzenia; obowiązek dowodzenia (Z rozważań nad kanonicznym procesem zwyczajnym – część VIII)	12-17	Marta Greszata - Telusiewicz La notion, les façons et les sortes de la litiscontestation; la participation des parties dans la litiscontestation; l'instance; la procédure de preuve (Les contemplations sur le procès contentieux ordinaire canonique - la partie VIII)	18
Marta Greszata - Telusiewicz Piotr Telusiewicz O pewności dokonania skutecznego zawiado- mienia (<i>notificatio</i>) w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa	19-25	Marta Greszata - Telusiewicz Piotr Telusiewicz On certainty of effective service of notification (<i>notificatio</i>) during the marriage annulment proceedings	26
Andrzej Dzięga Politycy - pozwólcie prawnikom chronić życie i rodzinę	28-29		

***Polskie prawo rodzinne
— aktualności***

Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości do spraw Konstytucyjnych Praw Rodziny

Na początku września 2013 r. Minister Sprawiedliwości Marek Biernacki powołał *Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości do spraw Konstytucyjnych Praw Rodziny* [dalej: Pełnomocnik] [Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 4 września 2013 r. Dziennik Urzędowy z 2013 r. poz. 261, dalej: Zarządzenie]. Jest on odpowiedzialny za koordynację działań Ministerstwa Sprawiedliwości w zakresie konstytucyjnych praw rodziny. Pełnomocnik będzie podlegał w swoich działaniach bezpośrednio Ministrowi Sprawiedliwości. W zarządzeniu nie został określony ściśle czas trwania kadencji, bowiem

Pełnomocnik jest powoływany na czas nieoznaczony. Zgodnie z § 5 Zarządzenia do jego zadań należy: 1) prowadzenie analizy obowiązujących przepisów w kontekście ochrony rodziny i przedstawianie propozycji działań legislacyjnych oraz pozalegisacyjnych w tym zakresie; 2) prowadzenie analizy projektów aktów prawnych na poziomie konsultacji wewnątrzresortowych i międzyresortowych; 3) prowadzenie analizy praktycznego działania regulacji dotyczących rodziny; 4) inicjowanie współpracy i koordynacja działań międzyresortowych w zakresie wpływu regulacji na rodzinę; 5) inicjowanie działań Ministra Sprawiedliwości zmierzających do promocji i upowszechniania problematyki ochrony praw rodziny, a także do eliminacji lub ograniczenia skutków powstałych w wyniku naruszenia praw rodziny do ochrony i opieki ze strony Państwa; 6) występowanie na zewnątrz w sprawach właściwych pełnomocnikowi; 7) monitorowanie sytuacji w zakresie polityki prorodzinnej; 8) współpraca z innymi urzędami administracji państwowej, w szczególności Rzecznikiem Praw Dziecka, Rzecznikiem Praw Obywatelskich oraz Pełnomocnikiem Rządu ds. Równego Traktowania; 9) współpraca z innymi organami administracji rządowej, w szczególności Ministerstwem Pracy i Polityki Społecznej; 10) współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego i podległymi im jednostkami organizacyjnymi w szczególności ośrodkami pomocy społecznej; 11) współpraca z krajowymi organizacjami pozarządowymi, które w ramach działalności statutowej zajmują się prawami i ochroną rodziny; 12) konsultowanie wybranych projektów aktów prawnych na etapie sporządzania oceny skutków regulacji. Minister Sprawiedliwości powierzył to stanowisko Pani Annie Andrzejewskiej, która jest Ekspertem w Biurze Ministra w Ministerstwie Sprawiedliwości. Z wykształcenia jest ona socjologiem, działa społecznie na rzecz praw rodzin (szczególnie wielodzietnych), jest też trenerem rodzinnym.

Tym samym Zarządzeniem Minister ustanowił także *Zespół do spraw Konstytucyjnych Praw Rodziny* [dalej: Zespół], który ma za zadanie zapewnić wsparcie i obsługę merytoryczną Pełnomocnika, a także z nim współdziałać. Członkowie są powoływani przez Ministra Sprawiedliwości spośród pracowników Ministerstwa Sprawiedliwości i osób delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości. W połowie września w skład Zespołu powołani zostali: sędzia Agnieszka Rękas - specjalista ds. mediacji, sędzia Ewa Korszeń - specjalista ds. prawa rodzinnego, sędzia Paweł Jaros - były Rzecznik Praw Dziecka, Jerzy Ferenz - ekspert w Departamencie Prawa Karnego, Grzegorz Płatek - ekspert w Departamencie Strategii i Deregulacji. Przewodniczącym Zespołu jest, zgodnie z brzmieniem § 8 Zarządzenia, Pełnomocnik Ministra Sprawiedliwości, czyli obecnie Pani Anna Andrzejewska. Funkcję sekretarza powierzono Panu Jerzemu Ferenzowi.

Do zadań Przewodniczącego należy kierowanie pracami Zespołu, zwoływanie i prowadzenie posiedzeń, a także rozstrzyganie kwestii spornych, które mogą pojawić się w toku prac Zespołu. Może on również zlecać opinie eksperckie w zakresie zadań Zespołu i Pełnomocnika oraz zapraszać do udziału w jego pracach osoby niebędące członkami Zespołu.

Obsługa administracyjno-biurowa Pełnomocnika i Zespołu została zapewniona przez Biuro Ministra Sprawiedliwości.

Proxy of the Minister of Justice for the Constitutional Rights of the Family

In early September 2013, the Minister of Justice Marek Biernacki appointed *Proxy of the Minister of Justice for the Constitutional Rights of the Family* [hereinafter referred to as Proxy] [The Ordinance of the Minister of Justice dated September 4, 2013, the Official Journal of the 2013 pos. 261, hereinafter The Ordinance]. He is responsible for coordinating the activities of the Ministry of Justice of the constitutional rights of the family. The Proxy will be subject to their actions directly to the Minister of Justice. The Ordinance has not been defined precisely the term of office, as the Proxy is appointed for an indefinite period. According to § 5 of the Ordinance for the following tasks: 1) to carry out the analysis of existing provisions in the context of the protection of the family and make proposals for legislative and non-legislative measures in this field, 2) to conduct analysis of legislative proposals for inter-level and inter-ministerial consultations, 3) to conduct analysis of the practical regulation of family activities, 4) to initiate cooperation and inter-departmental coordination of the impact on the family, 5) the Minister of Justice to initiate activities aimed at the promotion and dissemination of family rights protection issues, and to eliminate or reduce the effects caused by violations of the family to protection and care of the State, 6) presence of The Proxy of outside, 7) to monitor the situation of family policies; 8) to cooperate with other government agencies, in particular the Ombudsman for Children, the Ombudsman and the Government Proxy for Equal Treatment, 9) to cooperate with other government agencies, particularly the Ministry of Labour and Social Policy, 10) to cooperate with local government units and subordinate organizational units, in particular, social welfare centers, 11) to cooperate with NGOs that engage the rights and protection of the family, 12) to consult individual legislative proposals in the drafting of impact assessments. The Minister of Justice instituted this position to Mrs. Anna Andrzejewska, who is an Expert in the Office of the Minister of the Ministry of Justice. She is a sociologist and work for the rights of socially families (especially large families), she is also a family coach.

Thus, the Ordinance of the Minister established *The Team of Constitutional Rights of the Family* [hereinafter: the Team], which aims to provide support the Proxy, as well as to cooperate with him. Members of the Team are appointed by the Minister of Justice of the employees of the Ministry of Justice and those delegated to the Ministry of Justice. In mid-September, the Team were appointed: judge Agnieszka Rękas - specialist in mediation, the judge Ewa Korszeń - specialist in family law, Judge Paweł Jaros - former Ombudsman for Children, Jerzy Ferenz - expert in the Department of Criminal Justice, Grzegorz Płatek - expert Department of Strategy and Deregulation. The Team has the Chairwoman, in accordance with the wording of § 8 of the Ordinance, who is Proxy of the Minister of Justice, who is now Mrs. Anna Andrzejewska. Secretary entrusted to Mr. Jerzy Ferenz. The duties of the Chairwoman should direct the work of the Team, convening and conducting meetings, and the settlement of disputes that may arise in the course of the work of the Team. She can also invite to participate in the work persons who are not members of the Team. She may also instruct experts to make their opinions involving the tasks of the Team and Proxy.

Administrative Service of the Team was provided by the Office of the Minister of Justice.

Asystent rodziny – próba zdefiniowania pojęcia na tle obowiązujących przepisów prawa

Z dniem 1 stycznia 2012 r. zaczęła obowiązywać uchwalona 9 czerwca 2011 r. ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej [Ustawa z dnia 9 czerwca 2010 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, Dz. U. 2011, Nr 149, poz. 887 z późniejszymi zmianami, zwana dalej ustawą]. Na podstawie analiz praktyki, danych statystycznych oraz badań naukowych ustawodawca skonstatował, iż dotychczasowy model organizacji opieki nad dzieckiem i rodziną nie tworzy spójnego systemu wspierania rodziny i wymaga on zmian. Omawiana regulacja prawna jest więc efektem tworzenia nowych rozwiązań w zakresie polityki rodzinnej państwa, dążącej m.in. do ukształtowania kompleksowego modelu udzielania pomocy rodzinie przeżywającej trudności [patrz: Uzasadnienie projektu z dnia 9 września 2010 r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, <http://www.mpips.gov.pl>].

Przejawem tworzenia nowych rozwiązań w zakresie polityki rodzinnej państwa jest wprowadzenie omawianą ustawą rozbudowanego systemu profilaktyki oraz wzmocnienia działań na rzecz rodziny wychowującej dzieci i przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Wśród działań ukierunkowanych na pomoc rodzinie w wychowaniu dzieci przewidziana jest jej praca z asystentem rodziny.

Ustawa nie definiuje wprost pojęcia asystenta rodziny. Ustawodawca sformułował i uporządkował przepisy w sposób utrudniający określenie, kim właściwie jest asystent rodziny, porzeczając na wskazaniu kwalifikacji wymaganych od osób pełniących funkcje asystentów, powierzonych im do realizacji zadań, przyznanych uprawnień, określeniu sposobu zatrudniania oraz opisaniu procedury, na podstawie której asystent rozpoczyna pracę z rodziną.

Bliższa analiza przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, umożliwi jednak sformułowanie definicji asystenta rodziny w sposób pośredni. Poniżej zostanie ona wyprowadzona z omawianej ustawy z norm prawnych zawartych w Dziale I zatytułowanym Przepisy ogólne oraz Dziale II zatytułowanym Wspieranie rodziny.

W pierwszej kolejności istotne znaczenie ma zakres przedmiotowy ustawy, obejmujący m.in. zasady i formy wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych [Art. 1 pkt 1 ustawy]. W kolejnych przepisach wspieranie to zostało wprost zdefiniowane jako zespół planowych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania wskazanych funkcji [Art. 2 ust. 1 ustawy]. Ustawa przewiduje dwie formy wspierania rodziny, tj. pracę z rodziną oraz pomoc w opiece i wychowaniu dziecka [Art. 8 ust. 2 ustawy]. Rodzina może otrzymać pomoc ze strony placówek wsparcia dziennego, rodzin wspierających oraz instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny [Art. 9 ustawy]. Ustawodawca uregulował powyższą materię niekonsekwentnie, gdyż zarówno placówkę wsparcia dziennego, jak i rodzinę wspierającą (również funkcjonującą w oparciu o omawianą ustawę), obok asystenta należy wspólnie zakwalifikować do instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny. Wymieniając więc podmioty udzielające rodzinie pomocy, ustawodawca nie wskazał wprost asystenta rodziny. Umieszczenie jednak przepisów dotyczących asystenta rodziny w rozdziale zatytułowanym Praca z rodziną wprost wskazuje na niego, jako na podmiot działający na rzecz rodziny. O fakcie, iż działanie asystenta rodziny można określić jako wspomniany powyżej zespół planowych działań, świadczą przepisy nakładające na niego obowiązek opracowania i realizacji planu pracy z rodziną we współpracy z jej członkami i w konsultacji z pracownikiem socjalnym [Art. 15 ust. 1 pkt 1 ustawy]. Plan pracy z rodziną obejmuje zakres realizowanych działań mających na celu przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, a także zawiera terminy ich realizacji i przewidziane efekty [Art. 15 ust. 3 ustawy].

Mając na uwadze literalne brzmienie przepisów ustawy, asystenta rodziny należy więc zdefiniować jako działający na rzecz dziecka i rodziny podmiot, podejmujący zespół planowych działań, mających na celu pomoc rodzinie w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych oraz przywrócenie jej zdolności

do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Praca asystenta z rodziną stanowi zaś jedną z przewidzianych przez ustawę form wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu wskazanych funkcji.

Analizując przepisy aktów wykonawczych do omawianej ustawy, można również asystenta rodziny określić jako szczególnego rodzaju usługodawcę [Załącznik Nr 1 do Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 4 grudnia 2012 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej (Dz. U. 2012, Nr 0, poz. 1371) określa wzór Sprawozdania rzeczowo-finansowego z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej; Tabela B. Asystenci rodziny zawiera wyszczególnienie „Liczba rodzin korzystających z usług asystentów rodziny”]. Usługobiorcą jest rodzina przeżywająca trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Usługę zaś stanowią wszelkie podejmowane przez asystenta rodziny działania mające na celu niesienie pomocy w przezwyciężaniu przez rodzinę trudnych sytuacji życiowych. Czynności te zostały wprost określone w ustawie jako zadania asystenta rodziny [Art. 15 ustawy].

Asystenta rodziny należy również zakwalifikować jako pracownika samorządowego. Przemawiają za tym ustawowe zapisy stanowiące, iż pracę z rodziną organizuje gmina lub podmiot, któremu gmina zleciła realizację tego zadania [Art. 10 ust.1 ustawy]. Asystenta rodziny zatrudnia zaś kierownik jednostki organizacyjnej gminy, która organizuje pracę z rodziną [Art. 17 ust. 1 ustawy]. Również przepisy regulujące zasady wynagradzania pracowników samorządowych wprost przewidują ich stosowanie do asystentów rodziny [Załącznik Nr 3 do Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 marca 2009 r. w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych (Dz. U. 2009, Nr 50, poz. 398 z późniejszymi zmianami) określa wykaz stanowisk kierowniczych urzędniczych, urzędniczych, pomocniczych i obsługi oraz doradców i asystentów, minimalne wymagania kwalifikacyjne niezbędne do wykonywania pracy na poszczególnych stanowiskach, warunki i sposób wynagradzania pracowników samorządowych zatrudnionych na podstawie wyboru i maksymalny poziom dodatku funkcyjnego, maksymalny poziom wynagrodzenia zasadniczego pracowników samorządowych zatrudnionych na podstawie powołania i maksymalny poziom dodatku funkcyjnego, minimalny poziom wynagrodzenia zasadniczego dla pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę; Tabela IV H III w rubryce stanowiska pomocnicze i obsługi wśród wykazu stanowisk wymienia w pkt 5 b starszego asystenta rodziny, w pkt 13 b asystenta rodziny].

Mając na uwadze przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, asystenta rodziny, a właściwie pracę z nim, można również określić jako jeden ze środków ingerencji sądu w sferę władzy rodzicielskiej. W razie zagrożenia dobra dziecka sąd opiekuńczy może zobowiązać rodziców oraz małoletniego do pracy z asystentem rodziny [Art. 109 § 1 i § 2 pkt 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. 1964, Nr 9, poz. 59, z późniejszymi zmianami].

Celem wnikliwszej analizy pojęcia i roli asystenta rodzinnego, należy sięgnąć do etymologii słowa „asystent”. Pojęcie to wywodzi się od łacińskiego słowa *assistere*, oznaczającego wprost „towarzyszyć, asystować, pomagać” [źródło tłumaczenia: <http://pl.glosbe.com/la/pl/assistere>, <http://translate.google.pl/#la/pl/assistere>]. Jego źródło stanowi termin *ad sistere* tłumaczony na zwrot „stać obok” [A. Bańkowski, Etymologiczny słownik języka polskiego. T.1., Warszawa 2000, s. 18]. Przez termin „asystent” należy więc rozumieć „osobę towarzyszącą komuś, obecną przy kimś, pomagającą w czymś” [M. Szymczak (red.), Słownik języka polskiego, T.1., Warszawa 1992, s. 93; S. Dubisz (red.), Uniwersalny słownik języka polskiego, T.1., Warszawa 2003, s. 140; M. Bańko (red.), Inny słownik języka polskiego, Warszawa 2000, s. 48]. Przymiotnik „rodzinny” wyraża pewną cechę asystenta, mianowicie jego bezpośredni związek z rodziną. Reasumując, w aspekcie słowotwórczym pojęcie „asystent” rodziny oznacza osobę towarzyszącą rodzinie, obecną przy rodzinie, pomagającą rodzinie.

Zważywszy na etymologiczne i słownikowe ujęcie terminu asystent rodziny stwierdzić należy, iż wyprowadzona powyżej ustawowa definicja asystenta rodziny jako osoby świadczącej pomoc rodzinie odpowiada jego dosłownej interpretacji. Znajduje to potwierdzenie również w zamysłach ustawodawcy,

określonych wprost w uzasadnieniu projektu ustawy [patrz: Uzasadnienie projektu z dnia 9 września 2010 r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, <http://www.mpips.gov.pl>] oraz jego założeniach [Założenia ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem przyjęte przez Radę Ministrów na posiedzeniu w dniu 30 czerwca 2009 r., źródło: <http://www.mpips.gov.pl>]. Wprowadzając do polskiego porządku prawnego funkcję asystenta rodziny prawodawca wyraził swoje dążenia do wzmocnienia działań profilaktycznych, pomagających rodzinie w prawidłowym funkcjonowaniu i wychowaniu dzieci, przeciwdziałających powstawaniu problemów lub umożliwiających ich rozwiązywanie we wczesnym okresie pojawiania się ich. Dlatego głównym i zasadniczym zadaniem asystenta rodziny jest całościowe wspieranie rodzin zagrożonych różnymi dysfunkcjami. W wyniku udzielonej przez asystenta pomocy, rodzina powinna osiągnąć zdolność prawidłowego funkcjonowania, w tym wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Tym samym poprzez swoje działanie asystent ma na celu nie dopuścić do oddzielenia dziecka od przejściowo dysfunkcyjnej rodziny bądź doprowadzić do powrotu dziecka do rodziców w sytuacjach, gdy zostało ono już umieszczone poza rodziną. Asystent wykonujący swoje ustawowe zadania powinien być poniekąd wpatrzony w rodzinę, skupiony na udzielaniu jej pomocy. Dostosowanie się do rytmu realnych potrzeb życia rodziny umożliwia mu elastyczny, nienormowany czas pracy oraz forma zatrudnienia zakładająca mobilność i dyspozycyjność [patrz: Uzasadnienie projektu z dnia 9 września 2010 r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, <http://www.mpips.gov.pl>].

O pomocniczym charakterze pracy asystenta z rodziną świadczy również sposób sformułowania w ustawie jego zadań, określonych jako udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych, wychowawczych z dziećmi, wspieranie aktywności społecznej rodzin, udzielanie pomocy w poszukiwaniu, podejmowaniu i utrzymywaniu pracy zarobkowej, udzielanie wsparcia dzieciom [Art. 15 ust. 1 pkt 3-7, 9, 11]. Wskazany zakres zadań, jakie ma obowiązek podjąć asystent prowadząc pracę z rodziną, bezpośrednio pozwala go określić jako osobę obecną w każdej w zasadzie trudnej sytuacji życiowej rodziny i asystującą jej w rozwiązaniu napotykanym problemów.

Słownikowa definicja terminu „asystent” oznacza jednak również „pomocniczego pracownika naukowego i dydaktycznego pracującego pod kierunkiem profesora” [W. Doroszewski (red.), Słownik języka polskiego, T.1., Warszawa 1958, s. 232-233]. W celu opisanego pojęcia „asystować” przez autorów słowników języka polskiego podawane są przykłady „jeśli ktoś asystuje komuś przy jakiejś pracy, to pomaga mu ją wykonać” [M. Bańko (red.), Inny słownik języka polskiego, Warszawa 2000, s. 14]. Zwrot „asystować” tłumaczony jest również jako „współdziałać” [W. Doroszewski (red.), Słownik języka polskiego, T.1., Warszawa 1958, s. 232-233].

Mając na uwadze powyższe rozumienie terminu „asystent” należy się zastanowić, czy asystenta rodziny należy definiować jedynie jako osobę świadczącą pomoc rodzinie, czy przez termin ten należy również rozumieć określonego rodzaju pracownika, pracującego pod kierunkiem innego podmiotu, z którym współdziała i któremu asystuje w wykonywaniu bardziej złożonych zadań.

Ze wskazanej powyżej słownikowej definicji terminu „asystent” wynika relacja oparta na jego zależności od podmiotu, pod kierunkiem którego wykonuje on przypisane mu czynności. Mając na uwadze towarzyszący omawianemu pojęciu przymiotnik „rodziny”, ten podmiot nadrzędny również ma za zadanie podejmowanie czynności związanych z pracą na rzecz i dla dobra rodziny.

Analizując w tym kontekście obowiązujące przepisy, w pierwszej kolejności należy sięgnąć do przepisów ustawy zasadniczej, która wprost wskazuje, iż podmiotem odpowiedzialnym za dobro rodziny jest państwo. Konstytucja nakłada bowiem na państwo obowiązek uwzględniania dobra rodziny w prowadzeniu polityki społecznej i gospodarczej. Do szczególnej pomocy władz publicznych mają prawo rodziny wielodzietne i niepełne [Art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 1997, Nr 78, poz. 483, z późniejszymi zmianami, zwana dalej Konstytucją]. Z tej przyczyny to państwo należy uznać za podmiot, pod kierunkiem którego asystent rodziny wykonuje swoje zadania.

Z przepisów Konstytucji oraz szeregu innych ustaw wynika, iż na państwie spoczywa odpowiedzialność

nie tylko za dbanie o dobro rodziny, ale również za szereg innych aspektów życia społecznego. Dlatego też ustawa zasadnicza przewiduje, iż w sprawowaniu szeroko rozumianej władzy publicznej, obejmującej również realizację zadań z zakresu polityki rodzinnej państwa, uczestniczy samorząd terytorialny [Art. 16 ust. 2 Konstytucji]. W jednej ze swoich uchwał Trybunał Konstytucyjny wprost wskazał, iż wykonywane przez samorząd terytorialny zadania mają charakter funkcji państwa rozumianego jako powszechna organizacja władzy publicznej [patrz: Uchwała Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 września 1994 r., W 10/93, OTK 1994, nr 2].

Podstawową jednostką samorządu terytorialnego jest gmina [Art. 164 ust. 1 Konstytucji]. Zasady funkcjonowania gminy, w tym powierzone jej przez ustawodawcę zadania, uregulowane są w odrębnej ustawie [Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. 2001, Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami]. Jej przepisy określają zakres zadań spoczywających na gminie, dzieląc je na własne oraz zlecone [Art. 7 ust. 1 oraz art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. 2001, Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami]. Ustawa wymienia przykładowe kategorie zadań własnych, których obowiązek realizacji spoczywa na gminie, a wśród nich te z zakresu wspierania rodziny [Art. 7. ust. 1 pkt 6a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. 2001, Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami]. Zasady i sposób wykonywania przez gminy zadań unormowane są na ogół w innych aktach normatywnych, w tym przez ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Omawiana regulacja prawna wprost określa jako zadanie własne gminy zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny [Art. 176 pkt 3a ustawy].

Z przedstawionej powyżej struktury przepisów prawnych, regulujących sposób wykonywania przez państwo zadań z zakresu polityki rodzinnej, ukierunkowanych na dobro rodziny i przewidujących udzielanie jej wsparcia w przypadku przeżywania trudności wynika, iż asystent rodziny jest również elementem, środkiem do sprawowania władzy publicznej. Powracając więc do słownikowej definicji terminu „asystent” można stwierdzić, iż konkretny asystent rodziny jest osobą pomagającą państwu w wykonywaniu przez nie zadań związanych z podejmowaniem określonych działań na rzecz dobra rodziny.

W takim aspekcie wprowadzenie przez ustawę asystenta rodziny należy więc traktować jako szczególny wyraz opieki sprawowanej przez państwo nad rodziną. Funkcjonowanie asystenta rodziny, w tym zakres jego zadań, zostało określone w akcie normatywnym przez państwo, działające jako władza ustawodawcza. Polityka rodzinna państwa jest znaczącym elementem jego funkcjonowania, a pełna jej realizacja wymaga współdziałania z asystentem rodziny, na którego władza publiczna scedowała część zadań związanych z udzielaniem wsparcia rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Asystent rodziny jest więc nie tylko jednostką odpowiedzialną za wykonywanie określonych zadań przypisanych państwu, ale również jest czynnym uczestnikiem sprawowanej nad rodziną opieki. Można nawet stwierdzić, iż asystent rodziny został przez ustawodawcę powołany do tego, aby być kwalifikowaną formą realizacji przez państwo polityki rodzinnej.

Z uwagi na określenie asystenta rodziny jako profesjonalnego, wyspecjalizowanego do wykonywania przypisanych mu ustawowo zadań podmiotu, jego funkcjonowania nie można sobie wyobrazić bez uprzedniego przygotowania go do podejmowania zadań z zakresu udzielania pomocy rodzinom. Stąd konieczność spełniania przez niego odpowiednich wymogów określonych w ustawie, sprowadzających się do posiadania odpowiedniego wykształcenia, posiadania pełni władzy rodzicielskiej, wypełniania obowiązku alimentacyjnego, niekaralności za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe oraz ciągłego podnoszenia kwalifikacji w zakresie pracy z dziećmi i rodziną przez udział w szkoleniach i samokształcenie [Art. 12 ustawy].

Asystent rodziny przez swój czynny udział w realizowaniu zadań publicznych związanych z udzielaniem pomocy rodzinie, jest znakiem bezpośredniego ścisłego związku państwa z realizacją polityki rodzinnej, a jego działanie nabiera charakteru państwowego. W ten sposób przez osobę asystenta rodzinnego ukazuje się rzeczywista działalność państwa na rzecz rodziny, a jego praca jest jej przejawem.

Dodatkowo, asystent rodziny pomagający państwu w wykonywaniu przez nie zadań związanych z podejmowaniem określonych działań na rzecz dobra rodziny, poprzez swój bezpośredni kontakt

z rodziną i jej problemami, może oddziaływać również w drugą stronę. To on jest bezpośrednim obserwatorem funkcjonowania przyjętej przez państwo polityki rodzinnej. Dlatego też na nim ciąży pewnego rodzaju odpowiedzialność związana z sygnalizowaniem państwu niedoskonałości i braków w przyjętym przez nie systemie wspierania rodziny. Tym samym asystenci rodziny, działając nie tylko jako reprezentanci państwa, ale również jako reprezentanci rodzin, mogą zapewniać komunikację rodzin wymagających pomocy z państwem w celu udoskonalania przyjętej polityki rodzinnej.

Jak wyżej wykazano, pełne słownikowe znaczenie terminu „asystent” oraz nadanie mu szczególnego znaczenia przez przymiotnik „rodziny”, wskazujący na jego bezpośredni związek z rodziną, ukazuje dwoistą naturę definicji „asystent rodziny”. Mając na uwadze brzmienie konkretnych przepisów ustawy z jednej strony ukazują one asystenta rodziny jako podmiot, którego działania koncentrują się na udzielaniu pomocy rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu w prawidłowy sposób funkcji wychowawczo-opiekuńczych. Zważywszy zaś na regulacje prawne normujące metody wykonywania przez państwo zadań z zakresu polityki rodzinnej stwierdzić należy, iż asystent rodziny jest wykwalifikowanym środkiem do wykonywania władzy publicznej, oddelegowanym przez państwo do wypełniania jego zadań. Konkludując, przez asystenta rodziny należy rozumieć osobę asystującą określonym czynnościom nie tylko rodzinie, ale również państwu. Obie opisane powyżej definicje, choć z różnych perspektyw, wskazują jednak na identyczny cel wprowadzenia do porządku prawnego asystenta rodziny, jakim jest podejmowanie działań ukierunkowanych na dobro rodziny.

***

Family assistant - attempt to define the notion according to effective laws and regulations

On the day of 1 January 2012 Family Support and Substitute Care Act came into force [Law of 09.06.2010 r. Family Support and Substitute Care Act, Dz. U. of 2010, No. 149, item. 887 as amended]. Indicated act, amongst action directed for the assistance of the family in raising children, predicts the work of the family with the assistant. The legislator didn't enter the simply legal definition of the concept „family assistant”, making do with the indication qualifications required from persons performing this function, scope of activities, allocated rights, the determining the manner of the employment and describing the procedure of the startup with the family. Analysis of provisions of the discussed act enables to deduce definition in the indirect way. In consequence „family assistant’ means the entity acting for the child and family, taking of planned action, being aimed at an assistance of the family in overcoming difficult its situation in lives and restoring ability to performing educative functions. Such understanding the discussed definition largely corresponds to dictionary meaning of the word "assistant", meaning the accompanying person, present during somebody, helping with something. The adjective of the "family" is pointing at the direct relevance of the discussed subject with the family. For the linguist however words are also pointing at other meaning "company", describing them as "helping with the work". In this context „family assistant” means the person helping the authority of the state perform connected tasks by them with taking defined actions in favour of the good of the family. Above results from analysis of provisions of such legal documents, like the Constitution of the Republic of Poland [Law of 02.04.1997 r. Constitution of the Republic of Poland, Dz. U. 1997, No. 78, item. 483] and Commune Self-Government Act [Law of 08.03.1990 Commune Self-Government Act, Dz. U. 2001, No. 142, item. 1591 as amended]. According to the constitution, the state has a duty of taking the good of the family in conducting the social policy and economic [Art. of 71 sec. 1 Constitution]. In exercising the official authority widely understood, including the execution of tasks also from the scope of the family politics of the state, a local self-government is participating [Art. of 16 sec. 2 Constitutions]. A commune is a fundamental unit of the local self-government [Art. of 164 sec. 1 Constitution], which in accordance with the provisions of the Commune Self-Government Act is required to carry out the tasks in the field of family support [Art. of 7 sec. 1 Commune Self-Government Act]. The family assistant is employed by the head of the organisational unit of the commune which is organising the work with the family [Art. of 17 sec. 1 Family Support and Substitute Care Act]. From above it results that the family assistant is an element for exercising the official authority. Through his work he his helping the state perform defined actions in favour of the goog of the family. In this aspect, the introduction of legal regulation the family assistant should be regarded as aspecial expression of the care exercised by the state above the family. To sum up, bearing in mind sound of provisions of the Family Support and Substitute Care Act and regulations standardizing methods of performing tasks by the state from the scope of the family politics, the term "family assistant" means a person assisting not only family, but also the state.

***Z problematyki kościelnego
prawa procesowego***

**Pojęcie, sposoby i rodzaje zawiązania sporu; udział stron w ustalaniu formuły sporu; instancja sporu; postępowanie dowodowe – podstawowe pojęcia; rodzaje dowodów; cele etapu dowodzenia; obowiązek dowodzenia
(Z rozważań nad kanonicznym procesem zwyczajnym – część VIII)**

Pojęcie i sposoby zawiązania sporu

Zawiązanie sporu to inaczej: ustalenie formuły sporu, ustalenie formuły wątpliwości, ustalenie przedmiotu sporu, zakres sporu. Wyłącznie dla spraw o nieważność małżeństwa, ze względu na charakter tych spraw, Instrukcja Dignitas connubii zaleca używanie określenia „formuła wątpliwości”. Celem tego etapu jest uzyskanie decyzji sędziego w postaci dekretu, którego treścią jest pytanie, przedstawione sędziemu lub sędziom do rozpoznania i rozstrzygnięcia w procesie, i na które powinna się znaleźć odpowiedź w wyroku. To zasadnicze dla procesu pytanie jest formułowane w oparciu o żądania i odpowiedzi stron (CIC c. 1513 § 1). Jest to więc ustalenie przedmiotu sporu w formie pytania zaczynającego się od partykuły „czy”. Taka konstrukcja pytania sprawia, że odpowiedź na to pytanie może mieć tylko dwie postaci: „tak” lub „nie”. W wyroku nie istnieje trzecia możliwość odpowiedzi na pytanie postawione w dekrecie zawiązania sporu. To pytanie jest faktycznie wątpliwością (*dubium*), którą sędzia redaguje na podstawie skargi powodowej lub w inny przewidziany prawem sposób (CIC c. 1513 § 2).

Przykładowo: 1) czy w przypadku małżeństwa X istnieje tytuł nieważności Y po stronie A?; 2) czy nieważne jest małżeństwo X z tytułu Y po stronie A?; 3) czy nieważne jest małżeństwo X z tytułu Y po stronie A i B?; 4) czy nieważne jest małżeństwo X z tytułu Y i Z po stronie B? Sędzia redaguje te pytania w oparciu o: 1) ścisłą i dokładną lekturę skargi powodowej; 2) załączone do niej dokumenty; 3) pisemną odpowiedź pozwanego na skargę powoda i dołączone do niej dokumenty; 4) ustne odpowiedzi strony powodowej i strony pozwanej udzielone podczas specjalnej sesji na wezwanie sędziego, odpowiedzi te muszą być zaprotokołowane; 5) inne argumenty uzyskane przez sędziego z innych źródeł, czyli od innych osób, które również muszą być zaprotokołowane (CIC c. 1513 § 2).

Istnieją cztery sposoby przeprowadzenia tego etapu.

Pierwszym z nich jest dekret sędziego określający formułę sporu wydany tylko na podstawie skargi powodowej, o ile skarga jest zredagowana w sposób pełny, czyli jest bogata w treść i jest zredagowana poprawnie, czyli bez braków formalnych (CIC c. 1513 § 2).

Drugim sposobem jest określenie zakresu sporu na podstawie skargi powodowej i pisemnego oświadczenia stron, czyli musi zaistnieć korespondencja ze stronami, oczywiście na polecenie przewodniczącego kolegium lub jednego sędziego. W tym przypadku najważniejsze jest poinformowanie strony pozwanej o skardze i procesie, gdyż powód taką informację oczywiście posiada. Stąd musi mieć miejsce oczekiwanie na pisemną odpowiedź strony pozwanej i dalsza korespondencja pomiędzy stronami, zwłaszcza w przypadku wątpliwości sędziego. Sędzia nie musi bezpośrednio spotykać się ze stronami, wystarczy korespondencja. W razie wątpliwości, co do faktów przedstawionych w skardze powodowej, sędzia powinien się o nich upewnić, wysyłając skargę powodową pozwanemu z prośbą o ustosunkowanie się do: roszczenia, zarzutów stawianych w skardze, motywacji faktycznej, opisanych wydarzeń; środków dowodowych proponowanych przez powoda. Czasami sędzia może też poprosić o odpowiedź na konkretne pytania, które wyjaśnią wątpliwość, zwłaszcza gdy strony wzajemnie sobie przeczą i nie można przejść do dalszych etapów procesu, bez wyjaśnienia tychże wątpliwości (CIC c. 1513 § 2).

Trzecim sposobem zawiązania sporu jest dekret sędziego na podstawie sesji sądowej z udziałem stron, połączonej ze wstępnym przesłuchaniem. W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku było ono obowiązkowe, był to tzw. proces informacyjny. Obecnie, według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, zależy to od decyzji sędziego. Ma ono formę przesłuchania czyli ustnych oświadczeń złożonych wobec sędziego, celem potwierdzenia zasadności skargi powodowej (CIC c. 1513 § 2).

Czwartym sposobem ustalenia formuły wątpliwości jest dekret sędziego wydany na podstawie skargi powodowej, pisemnego oświadczenia stron czyli korespondencji i sesji sądowej dla stron w celu

uzgodnienia jednej lub kilku wątpliwości, gdy brak jest pewności nawet w oparciu o korespondencję (CIC c. 1513 § 2).

Struktura czynności dokonywanych przy *litis contestatio* jest następująca: 1) analiza zgromadzonych do tej pory akt, pism i protokołów z przesłuchań; 2) redakcja i wydanie dekretu; 3) notyfikacja dekretu, która ma na celu powiadomienie stron o treści, jaką sędzia proponuje w formule sporu, dzięki temu strony mają czas na wniesienie sprzeciwu, propozycję zmiany formuły lub akceptację, co strony dokonują na piśmie, ale przy akceptacji wystarczy milcząca zgoda i upływ czasu; 4) gdy strona lub strony wnoszą prośbę o zmianę formuły lub jej poprawienie, sędzia musi wszystko ponownie rozważyć i poprosić strony o powtórna opinię; 5) gdy upłynie określony czas, sędzia wydaje dekret *litis contestatio* i podtrzymuje treść poprzedniego dekretu albo poprawia jego treść, od tego dekretu nie można się już odwołać - jest to dekret mocny, czyli silny, po wydaniu którego nie można już wrócić do czynności prawnych możliwych do dokonywania przed jego wydaniem.

Dekret sędziego określający zakres sporu powinien być podany do wiadomości stron (*notificandum est*), które, tylko wtedy jeśli nie wyraziły wcześniej zgody (*quae nisi iam consenserint*), mogą w ciągu 10 dni odwołać się do samego sędziego, aby dekret został zmieniony. Sprawa powinna być rozstrzygnięta dekretem tegoż sędziego jak najszybciej (*expeditissime*) (CIC c. 1513 § 3). Raz ustalony zakres sporu nie może być ważnie zmieniony (*semel statuti mutari valide nequeunt*), chyba że nowym dekretem (*nisi novo decreto*), z ważnej przyczyny (*ex gravi causa*) na żądanie strony i po wysłuchaniu pozostałych stron, po rozważeniu ich racji (CIC c. 1514). Po zawiązaniu sporu, posiadacz cudzej rzeczy przestaje być w dobrej wierze (*desinit esse bonae fidei*). Dlatego też, jeżeli ów posiadacz zostanie skazany, aby rzecz zwrócił, musi oddać również jej owoce od dnia zawiązania sporu oraz wynagrodzić szkody (CIC c. 1515). Po zawiązaniu sporu, sędzia powinien wyznaczyć (*iudex congruum*) stronom odpowiedni termin (*tempus partibus praestituit*) do przedłożenia i przeprowadzenia dowodów (*probationibus proponendis et explendis*) (CIC c. 1516). Przed dekretem określającym formułę wątpliwości nie można gromadzić dowodów. Po tym dekrete nie można już zmieniać zakresu sporu, chyba że dekretem sędziego, na wniosek którejś ze stron, po zasięgnięciu opinii drugiej strony. Sędziemu nie można tego robić z urzędu, musi to być na wniosek strony. Podobnie obrońca wężła nie może proponować nowego tytułu nieważności małżeństwa, co najwyżej może proponować rezygnację z jakiegoś tytułu.

Rodzaje formuły sporu

Formuły sporu możemy podzielić na: 1) jednoczłonowe - proste, składające się z jednego pytania; 2) wieloczłonowe - dwa, trzy lub więcej pytań zawartych w formule. Formuły wieloczłonowe z kolei mogą być następujące: 1) o członach wzajemnie przyporządkowanych; 2) o członach równorzędnych. Formuły o członach równorzędnych są wtedy, gdy pytanie jest zredagowane w formie jednego zdania, o roszczenia równorzędne, przy czym każde z tych roszczeń może stanowić odrębną formułę sporu (np. o prawo własności gruntu i budynków na nim postawionych). Odpowiedź udzielona w wyroku musi być jednak odrębna dla każdego członu. Takie formuły ułatwiają prowadzenie procesu, gdyż dotyczą roszczeń między tymi samymi osobami i tego samego zakresu sporu. W formule, więc mogą znaleźć się dwa tytuły, ale są one wnoszone jedną skargą powodową, stąd też jedno *litis contestatio* (np. proces o nieważność małżeństwa z tytułu niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich z przyczyn natury psychicznej po obu stronach, powodowej i pozwanej). Formuły o członach wzajemnie przyporządkowanych są bardzo rzadkie, gdyż istotą ich jest kontrowersja czyli pytanie jako jeden przedmiot sporu, ale rozpisana na wiele wątpliwości cząstkowych. Przy czym wszystkie te elementy składają się na przedmiot sporu (np. ustalenie ojcostwa - trzeba odpowiedzieć na to pytanie rozpatrując szereg cząstkowych faktów). Z kolei tytuły nieważności małżeństwa w procesach o nieważność małżeństwa mogą być ujęty w sensie: 1) katalogowym - konkretna przyczyna nieważności zawarta w Kodeksie Prawa Kanonicznego; 2) procesowym - przyczyna uszczegółowiona, w odniesieniu do strony sporu, czy to powoda, czy to pozwanego, czy też ich obu.

Udział stron w ustalaniu formuły sporu

Do powoda należy: 1) inicjatywa procesowa (wniesienie skargi powodowej); 2) wybór sposobu postępowania dla zawiązania sporu (np. prośba o sesję celem zawiązania sporu); 3) wpływanie na brzmienie formuły sporu poprzez prośbę o rezygnację z jakiegoś tytułu i wprowadzenie na jego miejsce nowego, rozszerzenie formuły sporu o nowy tytuł bez rezygnacji z poprzedniego i zawężenie formuły sporu przez rezygnację z jednego lub więcej tytułów; 4) przedstawienie sędziemu informacji mogących wpłynąć na ukazanie właściwego obrazu zaskarżanego małżeństwa (np. lista świadków).

Pozwany może zająć jedno z następujących stanowisk: 1) replika - sprzeciw wobec skargi powodowej, zaprzeczenie faktom wskazanym przez powoda lub ich osłabienie, a tym samym sprzeciw wobec tezy o nieważności małżeństwa; 2) zarzut - wykazanie, że skarga jest bezpodstawna, ponieważ: powód nie ma zdolności występowania w sądzie, sprawa jest już rozstrzygnięta przez inny sąd, tytuł nieważności podany w skardze jest łatwy do obalenia przez wskazanie jakiegoś dokumentu lub podane fakty są nieprawdziwe; 3) poparcie skargi powodowej - nie wnosi sprzeciwu i chętnie współpracuje z sądem; 4) skarga wzajemna - łączne zaskarżenie ważności małżeństwa przez zgłoszenie np. skargi wzajemnej z innego tytułu; 5) niestawiennictwo w sądzie - proces toczy się bez udziału pozwanego.

Instancja sporu

Jest to sądowy przebieg sporu, czyli zespół czynności sądowych ukierunkowanych na rozpoznanie i rozstrzygnięcie sporu, jest to więc realizacja powództwa wniesionego do sądu. Instancja rozpoczyna się pozwem (*instantiae initium fit citatione*), kończy zaś nie tylko ogłoszeniem ostatecznego wyroku (*sententiae definitivae*), lecz także innymi sposobami określonymi w prawie (*aliis modis iure praefinitis*) (CIC c. 1517).

Etapy instancji sporu są następujące: 1) wezwanie stron; 2) ustalenie formuły sporu; 3) postępowanie dowodowe; 4) ogłoszenie akt; 5) dyskusja sprawy; 6) wydanie wyroku. Wyrok nie jest jedynym sposobem zakończenia instancji sporu, gdyż możliwe jest zakończenie instancji przez inne sposoby zgodne z prawem: 1) zawarcie ugody; 2) rozstrzygnięcie polubowne; 3) zawieszenie instancji - w przypadku śmierci strony procesującej się, zmiany jej stanu lub utraty przez nią urzędu z racji którego działa; 4) tymczasowe zawieszenie instancji - w przypadku zaprzestania pełnienia przez daną osobę zadania, które jest konieczne; 5) umorzenie instancji - gdy strony z własnej winy nie podejmują działania przez sześć miesięcy, następuje mocą samego prawa nawet wobec małoletnich, tracą wtedy swą moc akta procesu, nie zaś akta sprawy i zostaje przywrócony stan prawny sprzed wniesienia powództwa; 6) zrzeczenie się instancji przez powoda - może on jednak w innym czasie wytoczyć nowy proces w tej sprawie, strona przeciwna zaś, mimo zrzeczenia się powoda, może żądać kontynuacji procesu, lub zaakceptować zrzeczenie się.

Jeśli strona procesująca się umiera (*si pars litigans moriatur*) albo zmienia stan (*aut statum mutet*) lub też traci urząd (*aut cesset ab officio*), z racji którego działa (*cuius ratione agit*), to jeśli ma to miejsce przed zamknięciem postępowania dowodowego (*causa nondum conclusa*), wówczas instancja ulega zawieszeniu (*instantia suspenditur*), dopóki spadkobierca zmarłego, następca albo ten, kto jest zainteresowany, nie podejmie sporu (*litem resumat*). Jeśli, zaś ma to miejsce po zamknięciu postępowania dowodowego (*causa conclusa*), sędzia powinien prowadzić sprawę do końca (*iudex procedere debet ad ulteriora*), pozywając pełnomocnika, jeśli jest, a jeśli go nie ma, to spadkobiercę zmarłego lub jego następcę (CIC c. 1518).

Jeżeli przestaje pełnić zadania opiekun (*tutor*) lub kurator (*vel curator*) albo pełnomocnik (*vel procurator*), który jest konieczny (*qui sit necessarius*) zgodnie z przepisem kanonu 1481 § 1 – 3, ma miejsce tymczasowe zawieszenie instancji (*instantia interim suspenditur*) (CIC c. 1519 § 1). W takiej sytuacji, sędzia powinien jak najszybciej (*quam primum*) ustanowić (*constituat*) innego opiekuna lub kuratora. Pełnomocnika procesowego zaś może ustanowić tylko wtedy, jeśli zaniedbała tego strona (*si pars neglexerit*), w krótkim czasie (*intra brevem terminum*) ustalonym przez tegoż sędziego (CIC c. 1519 § 2).

Umorzenie instancji (*instantia perimitur*) następuje wtedy, gdy strony, które nie mają żadnej przeszkody (*nullo obstante impedimento*), nie podejmują żadnego aktu procesowego (*nullus actus processualis*) w ciągu sześciu miesięcy. W ustawie partykularnej można ustalić inne terminy umarzające

(*peremptionis terminos*) (CIC c. 1520). Umorzenie następuje z mocy samego prawa (*peremptio obtinet ipso iure*) i przeciwko wszystkim (*adversus omnes*), nawet małoletnim i tym, którzy są z małoletnimi zrównani. Powinno być ono ogłoszone z urzędu (*ex officio declarari debet*) oczywiście z zachowaniem uprawnienia do żądania odszkodowania (*salvo iure petendi indemnitatem*) od opiekunów, kuratorów, zarządców i pełnomocników, jeśli nie udowodnią, że byli bez winy (*qui culpa se caruisse non probaverint*) (CIC c. 1521). Umorzenie powoduje wygaśnięcie akt procesu (*peremptio exstinguit acta processus*), lecz nie akt sprawy (*non vero acta causae*). Mogą one mieć moc także w innej instancji (*habere possunt etiam in alia instantia*), jeśli sprawa toczy się między tymi samymi osobami (*inter easdem personas*) i dotyczy tej samej rzeczy (*super eadem re intercedat*). Gdyby jednak sprawa dotyczyła obcych (*extraneos*), to akta tejsze sprawy mają jedynie siłę dokumentów (*documentorum*) (CIC c. 1522). Wydatki umorzonego procesu (*perempti iudicii expensas*), które każdy z procesujących się poczynił, ponosi on sam (*ipse ferat*) (CIC c. 1523).

Zrzeczenie się instancji (*instantiae renuntiare*) przez powoda może (*potest actor*) nastąpić w każdym stadium (*in quolibet statu*) i na każdym stopniu sądu (*et gradu iudicii*). Tak jak powód, podobnie i strona pozwana mogą (*tum pars conventa possunt*) zrzec się (*renuntiare*) wszystkich (*sive omnibus*) lub niektórych tylko (*sive nonnullis tantum*) aktów procesowych (*processus actis*) (CIC c. 1524 § 1). Opiekunowie i zarządcy osób prawnych, by mogli się zrzec instancji (*ut renuntiare possint instantiae*), potrzebują albo rady (*consilio*) albo zgody (*consensu*) tych, których udział jest wymagany (*eorum, quorum concursus requiritur*) do dokonania aktów (*ad ponendos actus*) przekraczających granice zwyczajnego zarządu (*qui ordinariae administrationis fines excedunt*) (CIC c. 1524 § 2). Aby zrzeczenie się było ważne (*renuntiatio, ut valeat*) musi być dokonane na piśmie (*peragenda est scripto*) i powinno być podpisane (*debet subscribi*) przez stronę lub przez jej pełnomocnika, posiadającego jednak w tym celu specjalne zlecenie (*speciali tamen mandato munito*). To specjalne zlecenie powinno być znane drugiej stronie (*cum altera parte communicari*) i przez nią zaakceptowane (*ab eaque acceptari*) lub przynajmniej nie zwalczane (*vel saltim non impugnari*) i przyjęte przez sędziego (*et a iudice admitti*) (CIC c. 1524 § 3).

Zrzeczenie się przyjęte przez sędziego (*renuntiatio a iudice admissa*) w odniesieniu do aktów, których się zrzeczono, rodzi te same skutki (*eisdem parit effectus*) co umorzenie instancji (*ac peremptio instantiae*) a także zobowiązuje zrzekającego się do poniesienia wydatków za akty, których się zrzekł (CIC c. 1525).

Postępowanie dowodowe – podstawowe pojęcia

Dowodzenie to czynność polegająca na przedstawieniu sędziemu w odpowiedniej, przepisanej prawem formie, szeregu argumentów zdolnych wytworzyć w jego umyśle przekonanie o prawdziwości badanych przez niego okoliczności. Przedmiotem dowodzenia są fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Źródło dowodowe to osoba lub rzecz, z których pochodzi dowód, np.: umysł świadka, umysł strony, pismo, przedmiot.

Środek dowodowy to nośniki informacji o fakcie podlegającym udowodnieniu, np.: zeznania świadków, opinia biegłych, oględziny przedmiotu.

Przedmiot dowodu to fakt podlegający udowodnieniu, może to być fakt główny lub drugorzędny. Fakt główny to ten, którego przedmiotem jest zdarzenie stanowiące istotę przedmiotu sporu (czy małżonkowie w trakcie trwania małżeństwa współżyli czy też nie?), fakt drugorzędny to ten, z którego istnieje lub nie istnieje możliwość wyciągnięcia wniosku o istnieniu faktu głównego (czy małżonkowie w trakcie trwania małżeństwa chodzili razem spać do jednego łóżka czy też nie?).

Czynności dowodowe polegają na poszukiwaniu, ujawnianiu lub konfrontowaniu dowodów, celem dostarczenia materiałów do ustaleń faktycznych dokonywanych przez sędziego, np.: przesłuchiwanie, badanie treści pisma, badania specjalistyczne prowadzone przez biegłych.

Rodzaje dowodów

Ze względu na ilość źródeł, dowody mogą być: 1) pierwotne - to nie pochodne źródło argumentów z tzw. pierwszej ręki i 2) pochodne - to wtórne źródło argumentów z tzw. drugiej ręki, np. świadek ze słyszenia, opinia biegłego na podstawie akt sprawy, kopia dokumentu.

Ze względu na charakter dowodu, mogą one być: 1) osobowe i 2) rzeczowe.

Ze względu na zawartość i treść intelektualną w dowodzie, mogą one być: 1) pojęciowe - posiadające treści intelektualne; np. oświadczenia, zeznania, opinie biegłych, treść dokumentów; 2) zmysłowe - mają treści pozaintelektualne: właściwości osoby, rzeczy, miejsca.

Ze względu na ujawnianą wartość dowodową, mogą one być: 1) bezpośrednie - dotyczą wprost faktu głównego; 2) pośrednie, poszlakowe - dotyczą faktów drugorzędnych.

Ze względu na genezę źródeł, dowody mogą być: 1) przypadkowe - naturalny stan rzeczy, np.: list jako dowód z dokumentu; 2) z przeznaczenia - tworzone w procesie, np.: treść protokołu z zeznań świadków czy oględzin sądowych.

Ze względu na stronę formalną dowodu, mogą one być: 1) ściśle - przeprowadzenie dowodu w trybie procesowym w sądzie, treści są ujęte w protokołach; 2) swobodne - nie są przeprowadzone w trybie procesowym, są jedynie dostarczone do sądu.

Ze względu na znaczenie dla procesu, dowody mogą być: 1) wystarczalne - jeśli dostarczają pełnego dowodu i sędzia może wyrobić sobie słuszny pogląd; 2) niewystarczalne - fakty ujawnione na ich podstawie można uznać jedynie za prawdopodobne, dlatego sędzia nie powinien na ich podstawie wyrabiać sobie ostatecznego poglądu.

Rodzaje środków dowodowych według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku: 1) oświadczenia stron; 2) zeznania świadków; 3) dokumenty; 4) domniemania; 5) opinie biegłych; 6) oględziny sądowe; 7) wizja lokalna.

Cele etapu dowodzenia

Pierwszym celem etapu dowodzenia jest przedstawienie sędziemu dowodów, które miałyby go przekonać o prawdziwości przedstawionej tezy powoda, ale też innych argumentów ukazujących jej bezzasadność.

Drugim celem etapu dowodzenia jest przedłożenie takich środków dowodowych do akt sprawy, które mogłyby być źródłem cennych informacji.

Trzecim celem etapu dowodzenia jest uaktywnienie stron procesu. Procesem kieruje przewodniczący kolegium sędziowskiego lub jeden sędzia, ale aktywność powinny przejawiać same strony. Obowiązkiem powoda jest nie tylko zgłosić roszczenie, ale i uzasadnić je przez przywołanie stosownych argumentów. Pozwany ma nie tylko negować tezy powoda, ale także przedstawić swoje argumenty.

Obowiązek dowodzenia

Ciężar przeprowadzenia dowodu spoczywa na tej stronie, która z tego faktu wywodzi skutki prawne (CIC c. 1526 § 1). W przypadku tezy przedstawionej przez powoda, powinien on ją poprzeć dowodami. W przypadku zaś zarzutu procesowego, ciężar dowodzenia spoczywa na pozwanym. Podobnie ciężar dowodzenia spoczywa na promotorze sprawiedliwości, jeśli on wytacza powództwo w obronie dobra publicznego. Dowodzenia nie wymaga: 1) domniemania przewidziane w ustawie; 2) fakty przytoczone przez jedną ze stron i potwierdzone przez drugą, chyba że dowód jest wymagany przez prawo lub sędziego (CIC c. 1526 § 2).

Sędziemu można przedłożyć wszelkiego rodzaju dowody, które wydają się pożyteczne dla poznania sprawy i są godziwe (*utiles videantur et sint licitae*) (CIC c. 1527 § 1). Jeśli strona nalega, by dopuścić dowód odrzucony przez sędziego, sam sędzia powinien sprawę jak najszybciej (*expeditissime*) rozstrzygnąć (CIC c. 1527 § 2). Sędzia może odmówić przyjęcia dowodu, jeśli uważa, iż: 1) nie wnosi on nic do sprawy; 2) dany fakt nie wymaga udowodnienia; 3) dana okoliczność została już dostatecznie wyjaśniona.

Jeśli strona lub świadek odmawiają stawienia się przed sędzią w celu złożenia zeznań, można ich przesłuchać przez świeckiego (*per laicum*), którego wyznacza sędzia (*a iudice designatum*). Można też żądać ich oświadczenia wobec notariusza publicznego (*coram publico notario*) albo w jakikolwiek inny sposób zgodny z przepisami prawa (CIC c. 1528). Dowody są zbierane po ustaleniu formuły sporu, gdy już wiadomo, jakie wątpliwości sąd ma rozstrzygnąć. Nie powinno się przystępować do zbierania dowodów przed zawiązaniem sporu, chyba że jest ku temu ważna przyczyna (*nisi ob gravem causam*) (CIC c. 1529).

***

**La notion, les façons et les sortes de la litiscontestation; la participation des parties dans la litiscontestation; l'instance; la procédure de preuve
(Les contemplations sur le procès contentieux ordinaire canonique - la partie VIII)**

La discussion de la demande ou litiscontestation est le premier acte où se manifeste l'affrontement ou contradiction processuelle des parties. La litiscontestation a lieu quand, par un décret du juge, sont définis les termes du litige tirés des demandes et des réponses des parties (CIC c. 1513 § 1). La litiscontestation a deux objets principaux: connaître l'attitude du défendeur dans le procès et fixer l'objet du litige. Le juge peut procéder à la litiscontestation en choisissant entre deux formes: en assignant les parties à comparaître ou en demandant qu'elles répondent par écrit. Une fois déterminés, les termes du litige ne peuvent être valablement modifiés que par un nouveau décret, émis pour un motif grave, à la demande d'une partie, après qu'aient été entendues les autres parties et pesées leur raisons (CIC c. 1514). L'instance est l'ensemble des actes réalisés par les sujets de la relation juridique processuelle qui va de la citation jusqu'à la fin du procès. L'instance est ouverte par la citation; cependant elle prend fin non seulement par le prononcé de la sentence définitive, mais aussi par les autres manières prévues par le droit (CIC c. 1517). L'instance s'achève par la sentence définitive, comme dit le canon, et aussi par d'autres moyens déterminés par le droit. Ces moyens sont soit directs (comme la péremption de l'instance et la renonciation à l'instance), soit indirects (comme l'extinction de l'action, l'abandon de l'action, ou la destruction de la chose objet du litige), soit extrajudiciaires (comme la transaction et l'arbitrage). Si une partie en cause meurt ou change d'état ou quitte la fonction en vertu de laquelle elle agit: quand l'instruction de la cause n'est pas encore terminée, l'instance est suspendue; quand l'instruction de la cause est terminée, le juge doit poursuivre (CIC c. 1518). Si le tuteur, le curateur ou le procureur cesse sa fonction, l'instance est provisoirement suspendue (CIC c. 1519). L'instance est périmée par l'inaction des parties durant six mois, en première instance ou dans les instances successives (CIC c. 1520). La péremption produit effet de plein droit et contre tous (CIC c. 1521). La péremption rend caducs les actes du procès, mais non les actes de la cause (CIC c. 1522). A tout moment et degré du procès, le demandeur et le défendeur peuvent renoncer à l'instance. La renonciation peut être de deux sortes: renonciation à l'instance et renonciation aux actes de la procédure. Pour être valable, la renonciation doit être faite par écrit et signée par la partie elle – même ou par son procureur (CIC c. 1524). Une fois admise par le juge, la renonciation a les mêmes effets que la péremption d'instance pour les actes auxquels on a renoncé; elle oblige aussi celui qui renonce à payer les frais des actes auxquels il a renoncé (CIC c. 1525). Le mot preuve désigne soit la phase du procès pendant laquelle les preuves sont apportées, soit le résultat final obtenu grâce à l'apport de ces preuves. La charge de la preuve incombe à qui affirme. N'ont pas besoin d'être prouvés: ce qui est présumé par la loi elle – même; les faits allégués par une des parties et reconnus par l'autre (CIC c. 1526). Le principe est que les parties peuvent proposer toute sorte de preuves écrites et pertinentes, qu'elles soient licites, mais si le juge en rejette certaines et que la partie insiste, la décision du juge n'est pas susceptible (CIC c. 1527).

O pewności dokonania skutecznego zawiadomienia (*notificatio*) w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa

Wprowadzenie

W poprzednim opracowaniu dotyczącym elektronicznego potwierdzenia odbioru korespondencji [patrz M. Greszata – Telusiewicz, P. Telusiewicz, Elektroniczne potwierdzenie odbioru korespondencji jest także dostępne dla trybunałów kościelnych, *Człowiek – Rodzina - Prawo* 2013, Nr 8, s. 29 – 31.] wspominaliśmy pobieżnie o kwestii notyfikacji dokonywanych przez trybunały kościelne. Odwołałiśmy się wówczas do kanonu 1509 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku [Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Paulii PP. II promulgatus. AAS 75 (1983) pars II, 1 – 317.]. Właśnie przy nim, w tym opracowaniu, chcielibyśmy zatrzymać się nieco dłużej. Zgodnie z kanonem 1509 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, zawiadomienie (*notificatio*), o pozwie, dekretach, wyrokach i innych aktach sądowych powinno być dokonane przez pocztę (*per publicos tabellarios* – posłaniec pocztowy lub listonosz) lub w inny sposób (*alio modo*), który jest najpewniejszy (*qui tutissimus sit*), przy zachowaniu przepisów prawa partykularnego.

Już na wstępie niniejszych rozważań wskazujemy, że dokonujemy ich w kontekście zawiadomień dokonywanych przez trybunały kościelne w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Są to nie tylko sprawy, które często występują w tego typu trybunałach, ale sprawy, które przede wszystkim dotyczą wiernych i ich praw. Skuteczne zawiadomienie jest przecież jedną z formalnych gwarancji ochrony właśnie tych praw. Poniżej zaprezentujemy krótkie rozważania dotyczące kwestii właściwych przepisów prawa partykularnego oraz zaproponujemy etapy osiągnięcia pewności przez sędziego co do skuteczności zawiadomienia przez niego dokonanego.

Podkreślić jednocześnie należy, że nasze rozważania zostaną w tym momencie ograniczone do zawiadomienia dokonywanego przy udziale poczty, celowo natomiast rezygnujemy z omawiania innych sposobów. Dodatkowo wskazujemy, że pole prowadzonych rozważań zawężamy do trybunałów kościelnych działających na terytorium Polski i na jej terytorium dokonujących zawiadomień.

Pewność dla zawiadomienia pocztowego czy tylko tzw. innego sposobu?

Przywołany kanon 1509 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku został skonstruowany tak jakby Prawodawca kościelny założył, iż zawiadomienie dokonywane przez pocztę jest pewne, zaś zawiadomienie dokonywane w inny sposób winno być najpewniejsze. Mamy tu zatem do czynienia z określoną stopniowością oceny skuteczności dokonywania zawiadomień. Obrazowo rzecz ujmując, zawiadomienie dokonane przy udziale poczty daje trybunałowi kościelnemu (w kontekście poniższych rozważań można traktować go jako nadawcę) pewność, że zawiadomienie było skuteczne. Tzw. inny sposób został ujęty jako ten aspirujący do pewności (tej 100%), ale który nigdy tego najwyższego pułapu pewności nie osiągnie. Trybunał kościelny dysponując określonym katalogiem innych sposobów zawiadomienia ma wybrać ten, który będzie najbliższym tego górnego pułapu wyznaczonego przez zawiadomienie dokonywane przy udziale poczty.

W niniejszym opracowaniu zakładamy zatem, że zawiadomienie dokonywane przy udziale poczty może być traktowane przez trybunał kościelny jako pewne. Zastrzegamy sobie jednak, że owa pewność nie może być bezwzględna. Jesteśmy bowiem świadomi występowania wadliwości zarówno w zakresie dokonywania zawiadomienia, jak i w zakresie oceny skuteczności zawiadomienia.

Jednak jako najistotniejsze jawi się natomiast pytanie, w którym momencie działania trybunału kościelnego (przy dokonywaniu zawiadomienia), taka pewność jest osiągnięta. Nie jest to z pewnością moment wyboru sposobu zawiadomienia oraz sama czynność nadania przesyłki. Obie te czynności nie stanowią w naszym mniemaniu wystarczającej gwarancji dla osiągnięcia pewności co do skuteczności zawiadomienia.

*Marta Greszata - Telusiewicz, Katedra Kościelnego Prawa Procesowego,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Piotr Telusiewicz, Katedra Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*

Uważamy, iż wskazany pułap pewności trybunał kościelny będzie mógł osiągnąć dopiero wtedy, gdy dysponuje właściwym dokumentem potwierdzającym odbiór przesyłki przez określoną osobę w określonym miejscu. Oceny tego dokumentu oraz prawidłowości zawiadomienia winien zatem dokonywać w oparciu o przepisy prawa partykularnego. Poniżej zaprezentujemy przepisy prawa partykularnego, z którymi trybunał kościelny winien się zapoznać i które powinien uwzględniać i zachowywać. Uzasadnia to zresztą sam kanon 1509 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, gdy stwierdza „z zachowaniem przepisów ustanowionych prawem partykularnym”. W ten sposób Prawodawca kościelny pozwala prawu kościelnemu postępować według uregulowań prawa państwowego, do którego praktyki obywatele państwa są przyzwyczajeni [K. Lüdicke. Der Kommentar zum Kanon 1509. In: Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici. Band 5 (cann. 1311 - 1752). Essen 1988 – 2005, 1509/1.].

Ustawa Prawo pocztowe jako prawo partykularne właściwe dla trybunałów kościelnych istniejących na terytorium Polski

Już w tytule tej części opracowania wskazaliśmy na podstawowy akt prawny, który mieści się w pojęciu prawa partykularnego przywołanego w kanonie 1509 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku. Jest nim właśnie ustawa z dnia 23 listopada 2012 roku Prawo pocztowe. [Dz. U. 2012, poz. 1529] Mamy wrażenie, iż warto na wstępie prowadzonych rozważań wskazać na podstawowe definicje ustawowe, które właśnie w prezentowanej ustawie się znajdują. Zostały one zebrane w art. 3 ustawy i do niego wprost będziemy się odwoływać. Oczywiście nie będziemy wskazywać wszystkich zawartych tam definicji, ale tylko te, które dla naszych rozważań oraz dla praktyki trybunałów kościelnych mogą mieć istotne znaczenie. Będą to zatem takie pojęcia jak: adres, adresat, doręczenie, nadanie, nadawca, placówka pocztowa, przesyłka pocztowa, przesyłka listowa, przesyłka polecona, przesyłka rejestrowana, przesyłka kurierska, przesyłka dla ociemniałych.

Zacznijmy od ustawowych definicji pojęć, które mają charakter ogólny i dla uczestników obrotu pocztowego (w tym przypadku będzie to oczywiście właściwy operator pocztowy oraz trybunały kościelne) wydają się być oczywiste.

Przez **adres** rozumie się oznaczenie miejsca doręczenia przesyłki pocztowej lub kwoty pieniężnej określonej w przekazie pocztowym wskazanego przez nadawcę albo oznaczenie miejsca ich zwrotu do nadawcy. [art. 3 pkt 1 ustawy Prawo pocztowe]

Jako **adresata** traktuje się podmiot wskazany przez nadawcę jako odbiorca przesyłki pocztowej lub kwoty pieniężnej określonej w przekazie pocztowym. [art. 3 pkt 2 ustawy Prawo pocztowe]

Za **doręczenie** uważa się wydanie przesyłki pocztowej lub wypłacenie kwoty pieniężnej określonej w przekazie pocztowym adresatowi, a w przypadkach określonych prawem także innej osobie, lub przekazanie druku bezadresowego zgodnie z umową o świadczenie usługi pocztowej. [art. 3 pkt 4 ustawy Prawo pocztowe]

Nadanie zdefiniowano jako polecenie doręczenia przesyłki pocztowej lub kwoty pieniężnej określonej w przekazie pocztowym oraz przekazania druku bezadresowego zgodnie z umową o świadczenie usługi pocztowej. [art. 3 pkt 8 ustawy Prawo pocztowe]

Za tym **nadawcę** określono jako podmiot, który zawarł z operatorem pocztowym umowę o świadczenie usługi pocztowej. [art. 3 pkt 10 ustawy Prawo pocztowe]

Jako **placówkę pocztową** traktuje się jednostkę organizacyjną operatora pocztowego lub agenta pocztowego, w której można zawrzeć umowę o świadczenie usługi pocztowej lub która doręcza adresatom przesyłki pocztowe lub kwoty pieniężne określone w przekazach pocztowych, albo inne wyodrębnione i oznaczone przez operatora pocztowego miejsce, w którym można zawrzeć umowę o świadczenie usługi pocztowej lub odebrać przesyłkę pocztową lub kwotę pieniężną określoną w przekazie pocztowym. [art. 3 pkt 15 ustawy Prawo pocztowe]

Oprócz tych wyżej wymienionych podstawowych definicji istotne są także definicje bardziej szczegółowe, a dotyczące już konkretnych rodzajów przesyłek. Wymieniliśmy je powyżej.

*Marta Greszata - Telusiewicz, Katedra Kościelnego Prawa Procesowego,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Piotr Telusiewicz, Katedra Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*

Przez **przesyłkę pocztową** rozumie się rzecz opatrzoną oznaczeniem adresata i adresem, przedłożoną do przyjęcia lub przyjętą przez operatora pocztowego w celu przemieszczenia i doręczenia adresatowi. [art. 3 pkt 21 ustawy Prawo pocztowe]

Jako **przesyłkę listową** traktuje się przesyłkę pocztową z korespondencją lub druk, z wyłączeniem przesyłek reklamowych. [art. 3 pkt 20 ustawy Prawo pocztowe]

Przesyłkę poleconą zdefiniowano jako przesyłkę listową będącą przesyłką rejestrowaną, przemieszczaną i doręczaną w sposób zabezpieczający ją przed utratą, ubytkiem zawartości lub uszkodzeniem. [art. 3 pkt 22 ustawy Prawo pocztowe]

Za **przesyłkę rejestrowaną** uznano przesyłkę pocztową przyjętą za pokwitowaniem przyjęcia i doręczaną za pokwitowaniem odbioru. [art. 3 pkt 23 ustawy Prawo pocztowe]

Jako szczególne ciekawostki, ale także i sposoby skutecznego doręczenia, można traktować jeszcze dwa inne rodzaje przesyłek, które wskazaliśmy powyżej.

Przez **przesyłkę kurierską** rozumie się przesyłkę listową będącą przesyłką rejestrowaną lub paczkę pocztową, przyjmowaną, sortowaną, przemieszczaną i doręczaną w sposób łącznie zapewniający: bezpośredni odbiór przesyłki pocztowej od nadawcy, śledzenie przesyłki pocztowej od momentu nadania do doręczenia, doręczenie przesyłki pocztowej w gwarantowanym terminie określonym w regulaminie świadczenia usług pocztowych lub w umowach o świadczenie usług pocztowych, doręczenie przesyłki pocztowej bezpośrednio do rąk adresata lub osoby uprawnionej do odbioru, uzyskanie pokwitowania odbioru przesyłki pocztowej w formie pisemnej lub elektronicznej. [art. 3 pkt 19 ustawy Prawo pocztowe]

Zaś za **przesyłkę dla ociemniałych** traktuje się przesyłkę z korespondencją lub druk, o masie do 7000 g, w których informacja jest utrwalona pismem wypukłym lub na innym nośniku dostępnym do odczytu przez niewidomych lub ociemniałych, nadane w sposób umożliwiający sprawdzenie zawartości. [art. 3 pkt 18 ustawy Prawo pocztowe]

Powyższe wyliczenie dla czytelnika może okazać się nieistotne lub w jego mniemaniu mało ważne dla praktyki. Nic bardziej mylnego. Znajomość oraz właściwe rozumienie wymienionych definicji pojęć funkcjonujących na płaszczyźnie ustawy Prawo pocztowe stwarza właściwe i dość jasne kryteria oceny pewności zawiadomienia dokonywanego przez trybunał kościelny. Ponadto buduje wiedzę o rodzajach przesyłek, które można wykorzystywać w pracach trybunału kościelnego, tak aby rodzaj przesyłki dostosować nie tylko do możliwości osiągnięcia pewności co do skuteczności zawiadomień, ale także dostosować do osoby adresata oraz warunków życiowych, rodzinnych, społecznych, lokalowych, w których dany adresat funkcjonuje. Będziemy jeszcze o tym wspominać poniżej w dalszych rozważaniach.

Szczegółowe przepisy prawne ustawy Prawo pocztowe

Zajmijmy się w tym miejscu dwoma najważniejszymi przepisami ustawy Prawo pocztowe, które dotyczą zasad dokonywania prawnie skutecznych doręczeń określonych przesyłek. Chodzi tu dokładnie o art. 37 – 38 ustawy Prawo pocztowe. Piszemy o tym dlatego, iż wszystkie trybunały kościelne istniejące na terytorium Polski i wysyłające korespondencję na jej terytorium, na tych właśnie przepisach prawnych winny opierać ocenę pewności zawiadomienia dla określonego adresata. Na potrzeby niniejszego opracowania pozwoliliśmy sobie na stworzenie propozycji dwóch zasad, które winny zaistnieć, aby trybunał kościelny (czyli nasz nadawca) uznał zawiadomienie za pewne.

- zasada doręczenia adresatowi lub innej właściwej osobie

Pierwszą z nich będzie „zasada doręczenia adresatowi lub innej właściwej osobie”. Tej właśnie zasadzie zostały poświęcone przede wszystkim wymienione wyżej przepisy prawne. Na pierwszym miejscu ustawa wskazuje, że przesyłkę pocztową doręcza się adresatowi. [art. 37 ust. 1 ustawy Prawo pocztowe] Jest to najważniejszy i najbardziej pewny sposób doręczenia przesyłki. Jednak ustawa dopuszcza (zresztą bardzo słusznie), iż przesyłka może być skutecznie doręczana także innym osobom niż adresat. Na potrzeby

formułowania naszej pierwszej zasady inne osoby niż adresat nazwalibyśmy „innymi właściwymi osobami”. Należą do nich: przedstawiciel ustawowy adresata [art. 37 ust. 2 pkt 2 ustawy Prawo pocztowe], pełnomocnik adresata [art. 37 ust. 2 pkt 2 ustawy Prawo pocztowe] z uwzględnieniem pełnomocnika pocztowego [art. 38 ustawy Prawo pocztowe], osoba pełnoletnia zamieszkała razem z adresatem [art. 37 ust. 2 pkt 3 ustawy Prawo pocztowe], określone uprawnione osoby [art. 37 ust. 2 pkt 4,5 ustawy Prawo pocztowe], kierownik jednostki organizacyjnej lub osoba fizyczna przez niego upoważniona [art. 37 ust. 2 pkt 6 ustawy Prawo pocztowe].

Treść proponowanej „zasady doręczenia adresatowi lub innej właściwej osobie” nie pozwala zatem na doręczenie przesyłek innym osobom niż te, które są wymienione w przepisach. Do takich osób zdecydowanie nie można zaliczyć: osób które traktują siebie jako przedstawicieli ustawowych adresata, a w rzeczywistości nimi nie są (przykładowo: tzw. opiekun osoby starszej, który nie jest opiekunem prawnym); osób które wskazują na siebie jako pełnomocnika adresata, a w rzeczywistości nimi nie są (przykładowo: dzieci adresata lub osoby wynajmujące mieszkanie od adresata, konkubenci, koledzy itp.); osób niepełnoletnich zamieszkujących razem z adresatem; osób pełnoletnich, które nie mieszkają razem z adresatem (przykładowo: dorosłe dzieci adresata przebywające u niego na wakacjach, sąsiad). Jest to oczywiście wyliczenia przykładowe. Wskazujemy je jednak z racji na fakt, iż odwołuje się ono do najczęstszych przypadków obarczonych wadliwością doręczenia.

Przy omawianiu treści proponowanej zasady nie można pominąć szczegółowego opisu kwestii tzw. pełnomocnictwa pocztowego. Operator pocztowy może przyjąć od adresata pisemne oświadczenie o udzieleniu innej osobie pełnomocnictwa do odbioru przesyłek lub przekazów pocztowych, zwanego dalej „pełnomocnictwem pocztowym”. [art. 38 ust. 1 ustawy Prawo pocztowe] Ustawodawca określa wprost treść pełnomocnictwa pocztowego oraz formalne aspekty jego udzielania. Na treść wskazanego pełnomocnictwa składają się: imię i nazwisko oraz rodzaj, serię i numer dokumentu ze zdjęciem potwierdzającego tożsamość osoby udzielającej pełnomocnictwa; zakres pełnomocnictwa; imię i nazwisko oraz rodzaj, serię i numer dokumentu ze zdjęciem potwierdzającego tożsamość pełnomocnika. [art. 38 ust. 2 ustawy Prawo pocztowe] Pełnomocnictwa pocztowego adresat udziela w obecności pracownika operatora pocztowego w placówce pocztowej tego operatora lub, w przypadku gdy adresat nie jest w stanie poruszać się samodzielnie, w miejscu jego pobytu, okazując dokument potwierdzający tożsamość. [art. 38 ust. 3 ustawy Prawo pocztowe] Podkreślić należy, że pełnomocnictwo pocztowe może być odwołane w każdym czasie. [art. 38 ust. 5 ustawy Prawo pocztowe]

- zasada doręczenia pod określonym adresem lub w innym właściwym miejscu

Drugą z proponowanych zasad będzie „zasada doręczenia pod określonym adresem lub w innym właściwym miejscu”. Stanowi o niej przede wszystkim art. 37 ust. 1 ustawy Prawo pocztowe, który wskazuje, że przesyłkę pocztową lub kwotę pieniężną określoną w przekazie pocztowym doręcza się adresatowi pod adresem wskazanym na przesyłce, przekazie lub w umowie o świadczenie usługi pocztowej. Zatem doręczenie nie może nastąpić pod innym adresem, jak tylko ten wskazany na przesyłce. Wiąże się to z tym, że doręczający nie ma prawa, a tym bardziej obowiązku, poszukiwać adresata pod innymi adresami. Dla czytelnika może być to oczywiste. W praktyce już takie oczywiste nie jest. Za wadliwe zatem należy uznać takie postępowanie osób doręczających przesyłkę, które wydają tę przesyłkę adresatowi pod innym adresem, niż ten wskazany na przesyłce. Problem ten dotyczy niewielkich miejscowości, gdzie doręczający zna osobiście adresatów i bardzo często „przy okazji” przekazuje im przesyłki (w miejscu zatrudnienia, na ulicy, w sklepie itp.).

Zdecydowanie ciekawiej rysuje się problematyka doręczenia w „innym właściwym miejscu”. Podobnie jak wyżej dla określenia wszystkich przewidzianych w ustawie miejsc użyliśmy tego ogólnego określenia. Podkreślić jednocześnie należy, że rodzaj „innego właściwego miejsca” nie jest przez ustawodawcę polskiego wybrany przypadkowo. Zależy on przede wszystkim od rodzaju osób, którym wydaje się

przesyłki. Zatem istotną treścią zasady „doręczenia pod określonym adresem lub w innym właściwym miejscu” będzie nie tylko gdzie, ale i komu wydaje się przesyłkę. Przypadki poszczególnych osób, które będą wymienione poniżej, obciążono dodatkowymi wymogami formalnymi (przykładowo: złożenie przez adresata określonego oświadczenia).

Jak wskazano powyżej adresatowi doręcza się przesyłkę pod adresem wskazanym na przesyłce. Jednak według ustawy adresatowi można wydać przesyłkę ze skutkiem doręczenia jeszcze w innym miejscach. Należą do nich: oddawcza skrzynka pocztowa adresata, z wyłączeniem przesyłek rejestrowanych [art. 37 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy Prawo pocztowe], placówka pocztowa, jeżeli podczas próby doręczenia przesyłki pocztowej adresat był nieobecny pod adresem wskazanym na przesyłce, przekazie pocztowym lub w umowie o świadczenie usługi pocztowej albo doręczenie za pomocą oddawczej skrzynki pocztowej nie jest możliwe [art. 37 ust. 2 pkt 1 lit. b ustawy Prawo pocztowe], miejsce uzgodnione przez adresata z operatorem pocztowym [art. 37 ust. 2 pkt 1 lit. c ustawy Prawo pocztowe].

Węższy jest już katalog miejsc wydania przesyłki w przypadku przedstawiciela ustawowego adresata lub pełnomocnika adresata upoważnionemu na podstawie pełnomocnictwa udzielonego na zasadach ogólnych lub na podstawie pełnomocnictwa pocztowego. Do tych miejsc należą: adres wskazany na przesyłce pocztowej, przekazie pocztowym lub w umowie o świadczenie usługi pocztowej [art. 37 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy Prawo pocztowe], placówka pocztowa [art. 37 ust. 2 pkt 2 lit. b ustawy Prawo pocztowe].

Większym formalizmem cechuje się wydanie przesyłek dla osób pełnoletnich zamieszkujących razem z adresatem. Takiej osobie można wydać przesyłkę pod warunkiem, że adresat nie złożył w placówce pocztowej zastrzeżenia w zakresie doręczenia przesyłki rejestrowanej lub przekazu pocztowego. [art. 37 ust. 2 pkt 3 ustawy Prawo pocztowe] Jeśli adresat nie zgłosił wymienionego zastrzeżenia wskazanym osobom można wydać przesyłkę: pod adresem wskazanym na przesyłce pocztowej, przekazie pocztowym lub w umowie o świadczenie usługi pocztowej [art. 37 ust. 2 pkt 3 lit. a ustawy Prawo pocztowe], w placówce pocztowej, po złożeniu na piśmie oświadczenia o zamieszkiwaniu razem z adresatem [art. 37 ust. 2 pkt 3 lit. b ustawy Prawo pocztowe].

Ciekawym problemem jest także wydawanie przesyłek kierownikowi jednostki organizacyjnej lub osobie fizycznej przez niego upoważnionej, jeżeli adresatem przesyłki pocztowej jest osoba fizyczna przebywająca w jednostce, w której ze względu na charakter tej jednostki lub powszechnie uznawany zwyczaj doręczenie przesyłki adresatowi jest znacznie utrudnione lub niemożliwe. [art. 37 ust. 2 pkt 6 ustawy Prawo pocztowe] Jest to problematyka istotna zwłaszcza wobec adresatów przebywających w aresztach śledczych, zakładach karnych, domach opieki, hospicjach, szpitalach i wielu innych placówkach. W praktyce trybunałów kościelnych dostrzegalny jest bardzo pozytywny aspekt wydawania przesyłek adresatom przebywającym w tego typu jednostkach. Przeważnie nadawca (trybunał kościelny) posiada wiedzę o tym specyficznym miejscu przebywania adresata. Inaczej zatem reaguje na potwierdzenie odbioru przez osobę upoważnioną. Chcielibyśmy jednak zwrócić uwagę na kwestię określonej adnotacji jaka winna się znaleźć na potwierdzeniu odbioru, tzn. powinien być na nim zawarty zapis „przekazano do rąk adresata”. Dla nadawcy jest to wyraźny sygnał, że adresat odebrał przesyłkę oraz, że mógł ją odebrać. Ten drugi aspekt ma szczególne znaczenie zwłaszcza w kontekście osób chorych przebywających w szpitalach, hospicjach, domach opieki.

Przypadki, które zostały wskazane w art. 37 ust. 2 pkt 4, 5 ustawy Prawo pocztowe, nie mają w naszych rozważaniach znaczenia z racji na specyfikę spraw w kręgu których osadziliśmy powyższą problematykę.

Ku osiągnięciu pewności co do zawiadomienia

Na tym etapie rozważań uznajemy, że osiągnięcie przez trybunał kościelny pewności co do skuteczności zawiadomienia będzie następowało na trzech istotnych etapach, których formalną kolejność prezentujemy

- etap wyboru sposobu zawiadomienia

Istotne wydaje się wskazanie, że trybunał kościelny winien podejmować czynności związane z zawiadomieniem, tak aby sposób dokonywania zawiadomienia dostosować nie tylko do możliwości osiągnięcia pewności co do skuteczności zawiadomień, ale także dostosować do osoby adresata oraz warunków życiowych, rodzinnych, społecznych, lokalowych, w których dany adresat funkcjonuje. Zatrzymajmy się przy kwestiach wymienionych na miejscu drugim i trzecim. Opowiadamy się, że za koncepcją, że dla zapewnienia prawidłowości i skuteczności przebiegu czynności dokonywanych przez trybunał kościelny oraz dla zapewnienia zaufania potencjalnych adresatów do trybunału kościelnego, winien on wybrać taki sposób dokonania zawiadomienia, który mu to gwarantuje. Gwarancje te, naszym zdaniem, nie są jedynie zależne od samego sposobu doręczenia, ale także od osoby adresata i wymienionych powyżej warunków. Oczywistym dla nas jest, że sposób dokonywania zawiadomienia może być wybrany w tych właśnie kontekstach tylko wtedy, gdy trybunał kościelny posiada odpowiednią wiedzę w przedmiocie osoby adresata oraz wymienionych warunków. Jeśli posiada wiedzę w tym zakresie powinien możliwie najbardziej dostosować sposób dokonania zawiadomienia do osoby tego adresata. Po to właśnie wskazywaliśmy powyżej rodzaje przesyłek (m.in. przesyłki kurierskie lub przesyłki dla ociemniałych).

- etap oceny prawidłowości doręczenia lub wydania przesyłki

Na ten etap wskazujemy jako na etap istotny dla osiągnięcia pewności co do skuteczności zawiadomienia. Jak wskazaliśmy powyżej wymaganą przez Prawodawcę kościelnego pewność trybunał kościelny będzie mógł osiągnąć dopiero wtedy gdy dysponuje właściwym dokumentem potwierdzającym odbiór przesyłki przez określoną osobę w określonym miejscu. Oceny tego dokumentu oraz prawidłowości zawiadomienia winien zatem dokonywać w oparciu o przepisy prawa partykularnego. Uważamy zatem, że trybunały kościelne winny dokonywać wyboru takich rodzajów przesyłek, które będą gwarantowały posiadanie dokumentu potwierdzającego odbiór przesyłki przez adresata lub jej wydanie właściwej osobie. Podkreślić należy, że tego rodzaju dokumenty będą zawierały także wskazanie w jakim miejscu przesyłka została doręczona.

- etap związania dokonaną oceną

Wracając jeszcze raz do kanonu 1509 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku, przypomnieć należy, że zawiadomienie powinno być dokonane przy zachowaniu przepisów prawa partykularnego. Dotykamy w tym miejscu bardzo drażliwej kwestii, która dotyczy związania trybunału kościelnego (który wybrał określony sposób dokonania zawiadomienia – w tym przypadku przez pocztę) przepisami prawa partykularnego (w tym przypadku prezentowanej ustawy Prawo pocztowe). Wydaje nam się, że treść kanonu została sformułowana tak jakby dawała pewną dozę wolności w podjęciu decyzji co do związania się przez trybunał kościelny prawem partykularnym w oparciu o które dokonano zawiadomienia. Mamy wrażenie, że użyte sformułowanie „przy zachowaniu” pozwala na subiektywną ocenę skuteczności dokonywanego zawiadomienia dokonaną przez pracowników trybunałów kościelnych, co pozostaje naszym zdaniem w sprzeczności z podstawowymi zasadami procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa oraz gwarantowanymi prawami stron tego procesu, w szczególności prawem do obrony. Jest sprawą oczywistą, iż wadliwy sposób zawiadomienia, czyli nieskuteczna notyfikacja stronie decyzji sądu, może stać się podstawą do uruchomienia właściwych środków zaskarżenia wyroku.

Podsumowanie

Przedmiotowe opracowanie stanowi kontynuację wspólnych rozważań podjętych w kwestii sposobów i skuteczności dokonywania zawiadomień w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Na tym etapie rozważań proponujemy następujące wnioski. Po pierwsze - trybunał kościelny prowadzący sprawę o

*Marta Greszata - Telusiewicz, Katedra Kościelnego Prawa Procesowego,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Piotr Telusiewicz, Katedra Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*

stwierdzenie nieważności małżeństwa winien wykazywać dużą staranność i mądrość przy wyborze sposobu dokonywania zawiadomienia. Po drugie - nie powinien automatycznie „za pewne” uznawać dokonywanego przy udziale poczty zawiadomienia. Po trzecie - powinien, przy uwzględnieniu i zachowaniu przepisów prawa partykularnego, określić zasady oceny dokonywanych zawiadomień. Po czwarte - wszystkie trybunały kościelne winny zadbać o zapewnienie jednolitych sposobów dokonywania zawiadomień (bez względu na rodzaj sposobów), a zwłaszcza jednolitych sposobów oceny skuteczności dokonywanych zawiadomień.

***

On certainty of effective service of notification (*notificatio*) during the marriage annulment proceedings

In the previous paper on electronic confirmation of correspondence reception [see M. Greszata – Telusiewicz, P. Telusiewicz, Electronic confirmation of correspondence reception is also available for Church Tribunals, a Man – Family – Law 2013, No 8, p. 29-31] we touched upon the issue of notifications served by Church Tribunals. We invoked

then Canon 1509 of the Canon Law Code of 1983. In the present paper we will consider the Canon more thoroughly. According to Canon 1509 §1 of the Canon Law Code of 1983 the notification (*notificatio*) of citations, decrees, sentences, and other judicial acts must be made through the public postal services (*per publicos tabellarios*) or by other means/other way (*alio modo*) which is the most secure/certain (*qui tutissimus sit*), while respecting the norms established in particular law.

The construction of the Canon proves that that the Church Legislator assumes that notifications performed by public postal services are certain whereas notifications performed in other ways should be “the most secure”. We are therefore dealing with a specific gradating assessment of the effectiveness of making notifications. Figuratively speaking, the notification made by means of public postal services provides an Ecclesiastical Tribunal (which in the context of the considerations made in this paper can be treated as the sender) with a guarantee that the notice was effective. The so-called “other way” has been recognized as one aspiring to be certain (100% certain that is), even though it will never reach that goal. An Ecclesiastical Tribunal is to choose a means of notification which is the closest to the upper limit of certainty set by the notice be made by public postal services from the specified directory of other means of notification. The study also pointed out the basic act, which falls within the definition of particular law cited in Canon 1509 of the Code of Canon Law of 1983. It is the Law of 23 November 2012 the Postal Law. [Official Journal 2012, no. 1529] We feel, that it is worth presenting in the paper the basic legal definitions used in the act. They were placed in the art. 3 of the Act and we will refer to it directly. Obviously, we will not identify all the definitions contained therein, but only the ones which for our purpose and the practice of Ecclesiastical Tribunals can be significant. The definitions will therefore contain the following: address, addressee, service delivery, the sender, postal facility, parcel post, a letter-post, registered mail, parcel recorded, courier, parcel for the blind.

At this stage of the discussion we propose the following conclusions. First of all, an Ecclesiastical Tribunal determining the case for the annulment of a marriage shall take great care and show wisdom in choosing the method of notification. Secondly, it should not automatically consider the notification made by postal services as certain. Thirdly, the Tribunal should, taking into account and maintaining the provisions of particular law, define the principles for assessment of notifications made. Fourth, all Ecclesiastical Tribunals should take care to ensure uniform ways of making communications (regardless of methods), and in particular, uniform means of assessing the effectiveness of notifications made.

**Marta Greszata - Telusiewicz, Department of Church Procedural Law,
The John Paul II Catholic University of Lublin**
**Piotr Telusiewicz, Department of Family Law and Family Rights,
The John Paul II Catholic University of Lublin**

Varia

Politycy - pozwólcie prawnikom chronić życie i rodzinę

Dnia 2 lipca 2013 roku TVN24 na swojej stronie internetowej zamieściło krótki tekst pod tytułem „Zakazać aborcji eugenicznej”. Chodziło o obywatelski projekt [<http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/zakazac-aborcji-eugenicznej-jest-obywatelski-projekt,336987.html>]. Tekst odnosił się do złożonego w Sejmie przez przedstawicieli Komitetu Inicjatywy Ustawodawczej „Stop Aborcji” projektu ustawy o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Jak wskazywał przywołany powyżej tekst „z

kartonów, w których były listy z podpisanymi, utworzono na chodniku rodzaj ścianki, na której widniał rysunek płodu w pozycji embrionalnej oraz napis "Ratuj mnie!".

Podjąłem wtedy próbę odnalezienia wskazanego projektu ustawy na oficjalnej stronie internetowej Sejmu, w części dotyczącej wnoszonych projektów. [www.sejm.gov.pl] Rzeczywiście, była tam informacja, iż 2 lipca 2013 roku tego typu projekt został wniesiony. Jednak pliku z tekstem projektu nie można było pobrać. Początkowo myślałem, że to niedopatrzenie. Ale stan ten trwał przeszło miesiąc – w przeciwieństwie do o innych projektów, z którymi można się było zapoznać bez żadnego problemu. Jeszcze w lipcu projekt można było odnaleźć na oficjalnej stronie Fundacji PRO – Prawo do Życia. [www.stopaborcji.pl] Dopiero później projekt zmiany ustawy był do wglądu na stronie Sejmu, gdzie figurował jako Druk nr 1654.

Jak wskazywał projekt, w ustawie z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży proponuje się uchylenie art. 4a ust. 1 pkt 2. W obowiązującym brzemieniu przepis ten stanowi, że przerwanie ciąży może być dokonane wyłącznie przez lekarza, w przypadku gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu. W uzasadnieniu projektu projektodawcy odwołali się przede wszystkim do uregulowań konstytucyjnych. Wskazują, że „proponowana zmiana ma na celu zapewnienie, aby konstytucyjne prawo do ochrony życia nie było zróżnicowane ze względu na stan zdrowia dziecka poczętego”. Dalej podnieśli, że „uchylenie dopuszczalności aborcji eugenicznej wydaje się oczywiste w czasie, gdy państwo na mocy Konstytucji (...) ma obowiązek objąć chore dzieci pomocą lekarską, psychologiczną i materialną, zmierzającą do zapewnienia im możliwości rozwoju i integracji społecznej”. Ponadto, w uzasadnieniu projektu wskazano, że „obecny stan w dziedzinie, która ma być unormowana, polega na rażącej dyskryminacji dzieci chorych i tych, których choroba jest prawdopodobna”. Odwołując się do M. Safjana i T. Smyczyńskiego wskazali, że wprowadzenie do ustawy proponowanych zmian przyczyni się do zbudowania bardziej humanitarnych i sprawiedliwych podstaw, „według których dzieci poczęte są leczone lub co najmniej otoczone opieką paliatywną, a nie zabijane” oraz wprowadzenia „spójności do polskiego systemu prawa, którego podstawą jest Konstytucja”. Wydawałoby się: nic dodać, nic ująć, podziękować za wykonaną społecznie za polityków robotę, mądrze zagłosować.

A tymczasem, kilka dni temu w Sejmie odbyła się dyskusja oraz głosowanie nad skierowaniem tego projektu do dalszych prac. Projekt został odrzucony. Znałe są nazwiska posłów, którzy tak zdecydowali. To znaczy: zdecydowali, że w dalszym ciągu w Polsce dzieci chore (lub tylko prawdopodobnie chore) mogą być bezkarnie zabijane jeszcze przed urodzeniem. Z wielkim smutkiem słuchałem przebiegu tzw. dyskusji parlamentarnej. Polityczna drwina nad prawdą (i prawniczymi propozycjami) długo jeszcze będzie echem szła przez Polskę. Powraca więc pytanie o kwestię zasadniczą w sprawie najważniejszej dla każdego człowieka, jaką jest ochrona jego prawa do życia: dokąd jeszcze kombinacje polityczne będą ważniejsze od naukowej prawdy, także medycznej, wyrażonej językiem prawniczym?

Jak bowiem oceniać argumentację głosujących przeciw, że płód to nie jest człowiek? Przez całe wieki nikt rozumny nie miał w tych kwestiach wątpliwości. Tzw. „spędzanie płodu” było zabronione. Problem zaczął się pojawiać po rewolucji francuskiej. Związał się z systemami totalitarnymi i był stosowany w sensie prawnym (jako prawna dopuszczalność aborcji) wobec narodów wyniszczanych. To jest niezmiennie

*Andrzej Dziega, Katedra Prawa Rodzinnego i Praw Rodziny,
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*

element współczesnego ludobójstwa.

Dwadzieścia lat temu polscy parlamentarzyści i prawnicy rozstrzygnęli, że człowiekiem jest się od poczęcia. Ale dzisiaj temat powraca, jakby nigdy nie były wypowiedziane żadne rozumne argumenty. Jeszcze trzy lata temu niektórzy z ostrej lewicy twierdzili, że skoro sama natura doprowadza w siedemdziesięciu procentach do poronienia (skąd taka proporcja – nie powiedzieli) to nie róbmy problemu z faktu, że świadomie dopuścimy jeszcze prawo do zabicia niektórych. Przewrotna logika tego rozumowania winna tej samej lewicy wskazywać, że skoro każdy człowiek kiedyś i tak umrze, to można pozwolić na zabicie każdego już wcześniej, w każdym etapie jego życia. To rozumowanie jest absolutnie nie do przyjęcia. Jeszcze dwa lata temu niektórzy z tej samej lewicy twierdzili, że dopiero, gdy się u dziecka poczętego wykształtuje system nerwowy, to zaczyna się życie człowieka, czyli dopiero zabicie dziecka o już wykształconym systemie nerwowym może być rozważane jako zadawanie cierpienia, i w konsekwencji zabronione. Dopóki zaś system nerwowy i mózg nie jest w pełni wykształcony, cierpienia nie ma, a więc można zabijać. Przywoływano nawet analogię do lekarskiego stwierdzenia śmierci pnia mózgu: gdy system nerwowy poprzez śmierć mózgu zamiera, stwierdza się śmierć człowieka. To twierdzenie było już bardzo przewrotne i nielogiczne, gdyż w człowieku od samego poczęcia system nerwowy żyje, chociaż jeszcze nie ma wykształtowanych funkcji. Dzisiaj natomiast politycy mówią już wprost, że płód to nie jest człowiek. To znaczy, do nastąpienia faktu urodzenia nie można mówić o odrębnym człowieku, mającym swoją ludzką godność i swoje prawa!!! Chrześcijanom zarzucają, że mówiąc o człowieku od poczęcia wypowiadają tylko swój światopogląd, a nie słowo prawdy. A przecież nie ma żadnej istotnej różnicy pomiędzy człowieczeństwem zarodka, płodu i dziecka, tak samo, jak nie ma żadnej istotnej różnicy pomiędzy człowieczeństwem dziecka, młodzieńca, dorosłego i starca. Tym bardziej nie ma żadnej istotnej różnicy pomiędzy człowieczeństwem osoby chorej i zdrowej.

Jesteśmy właśnie świadkami ogromnej nieuczciwości intelektualnej wielu naszych parlamentarzystów. To jest dramatem polskiej polityki, że naukowe argumenty rozumu (w tym przypadku: wiedza nauk przyrodniczych plus racjonalne, logiczne rozumowanie) są traktowane jako twierdzenia nieistotne, światopoglądowe, zaś polityczne oraz ideologiczne 'wizymisię' małej grupy staje się silniejsze od prawdy. Stąd słowo w tytule: Politycy - pozwólcie prawnikom chronić życie i rodzinę.

***

Informacje ogólne

Rada Naukowa:

Abp dr hab. Andrzej Dzięga, Prof. KUL
Dr hab. Marta Greszata – Telusiewicz, Prof. KUL

Konsultanci językowi:

Język angielski:

Mgr Paweł Czocho
Mgr Michał Skowroński

Język francuski:

Mgr Małgorzata Walencik

Język hiszpański:

Ks. dr Julian Głowacki

Język niemiecki:

Ks. dr Grzegorz Jankowiak

Język włoski:

Ks. dr Julian Głowacki

Redaktor naczelny:

dr Piotr Telusiewicz

Opracowanie techniczne:

dr Piotr Telusiewicz

Recenzenci:

Polskie prawo rodzinne:

Prof. dr hab. Henryk Cioch
Dr hab. Marek Andrzejewski, Prof. US
Dr hab. Zbigniew Kuniewicz, Prof. US

Kościelne prawo procesowe:

Ks. Prof. dr hab. Tomasz Rozkrut, UP JPII
O. Prof. Piotr Skonieczny, O.P., Angelicum, Roma
Ks. Dr hab. Tadeusz Syczewski, Prof. KUL

Recenzenci dodatkowi:

Abp dr hab. Andrzej Dzięga, Prof. KUL
Dr hab. Marta Greszata – Telusiewicz, Prof. KUL
Ks. dr hab. Piotr Stanisławski, Prof. KUL

Adres redakcji:

Collegium Jana Pawła II
p. 535
Al. Raławickie 14
20 - 950 Lublin

tel. (81) 4453539

Email

czlowiek.rodzina.prawo@gmail.com

Wydawca:

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Al. Raławickie 14
Lublin 20 - 950

Czasopismo internetowe wpisane do prowadzonego przez
Sąd Okręgowy w Lublinie rejestru dzienników i czasopism
pod poz. Rej. Pr. 1222.

Data wydania: 30 września 2013 roku

ISSN 2299 - 0283